

Skattebegrensning gjennom «80-prosentsregelen»

Ingrid Melby og Elin Halvorsen

For noen skattytere kan utlignet skatt bli forholdsvis høy, samtidig som den alminnelige inntekten er relativt lav. Den såkalte 80-prosentsregelen innebærer at formuesskatten skal settes ned dersom summen av formuesskatt og skatt på alminnelig inntekt overstiger 80 prosent av skattyters alminnelige inntekt. Det er i hovedsak personer med svært høy nettoformue som får redusert skatten som følge av denne særregelen. I 2007 var de samlede nedsettelsene med 80-prosentsregelen om lag én milliard kroner, hvorav over halvparten tilfalt de 100 mest formuende. Regelen er opphevet fra og med 2009 som del av regjeringens tiltak for å skjerpe skattene til de aller rikeste.

Innledning

Når formuen skattlegges, vil noen kombinasjoner av inntekt og formue føre til at samlede inntekts- og formuesskatter utgjør en betydelig andel av – og i visse tilfeller overstiger – skattyterens inntekt slik denne er verdsatt i ligningen. For å begrense størrelsen på skatten i forhold til inntekten ble den første skattebegrensningen i Norge innført i 1933. Bestemmelsen gikk ut på at skatten skulle nedsettes hvis de samlede utlignede skatter på formue og inntekt til stat og kommune oversteg 75 prosent av inntektsgrunnlaget ved statskatteligningen. Hensikten med regelen var i sin tid at skattytere skal slippe å betale skatt som de i realiteten ikke "har evne" til å betale fordi de ikke har inntekter.

Utformingen av skattebegrensingsregelen har variert over tid. Den har variert med hensyn til hvilke skatter som skal inngå, hvor stor andel skatten må utgjøre av inntekten før skatten begrenses, samt hvilke skatter som skal nedsettes dersom grensen overskrides. I de senere år har den vært utformet slik at formuesskatten skal settes ned dersom summen av formuesskatt og skatt på alminnelig inntekt overstiger 80 prosent av skattyters alminnelige inntekt¹, derav navnet 80-prosentsregelen. Toppskatt og trygdeavgift holdes utenfor ved beregninger av samlede skatter i denne sammenheng og omfattes heller ikke av skattebegrensningen. Formuesskatt til staten og dernest formuesskatt til kommunen settes ned slik at grensen på 80 prosent ikke overskrides. Skatt av nettoformue over 1 million kroner kan likevel ikke reduseres under 0,6 prosent av den overskytende formue.

Ingrid Melby er seniorrådgiver ved Sekjson for Inntekt- og lønnsstatistikk (ime@ssb.no)

Elin Halvorsen er forsker ved Gruppe for skatt, fordeling og konsumentatferd (vor@ssb.no)

Etter at utbytteskatten ble innført med skattereformen i 2006, regnes imidlertid utbytteuttak som er mindre enn det såkalte skjermingsfradraget, og som dermed ikke utløser utbytteskatt, ikke med i inntektsgrunnlaget for 80-prosentsregelen. Dette medførte at en person kunne ha høye aksjeinntekter og likevel få skattebegrensning som en følge av et høyt skjermingsfradrag. I 2008 ble regelen endret til å inkludere aksjeinntekter i sin helhet (det vil si før skjermingsfradrag) i grunnlaget for 80-prosentsregelen. Samtidig ble satsen for hvor mye skatt som uansett må betales, økt fra 0,6 prosent til 0,8 prosent av nettoformue over 1 million. Fra og med 2009 er skattebegrensingsregelen fjernet i sin helhet. Fjerningen av 80-prosentsregelen sammen med økt skattemessig formuesverdi på næringseiendom gir en mer progressiv beskatning av formue enn tidligere, og er del av regjeringens tiltak for å skjerpe skattene til de aller rikeste. Samtidig har bunnfradraget økt slik at mange med lave og middels formuer har fått lavere formuesskatt.

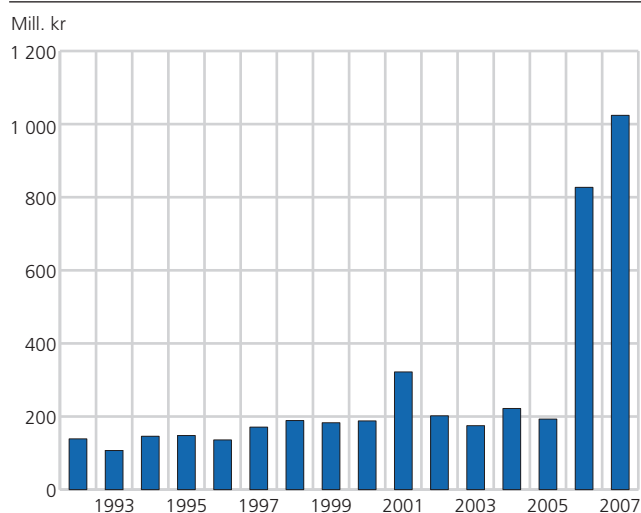
Utvikling i den samlede skattebegrensningen

Skattebegrensningsregelen har medført en reduksjon i samlet skatteproveny som over perioden 1992 til 2005 har ligget på et stabilt nivå rundt 200 millioner kroner per år. Unntaket i denne perioden er 2001 da det ble innført en midlertidig økning i effektiv skatt på aksjeutbytte. Dette medførte at mange tilpasset seg ved å ta ut lave utbytter det året hvilket igjen ga lav inntekt som utgangspunkt for skattebegrensning. Med unntak av perioden fra oktober 2000 og ut 2001 var aksjeutbytte skattefritt for mottaker i perioden 1993 til og med 2005. Likevel inngikk aksjeutbytte fullt ut i beregningen av alminnelig inntekt etter 80-prosentsregelen. Etter at utbytteskatten ble innført i 2006², ble imidlertid utbytteuttak som er mindre enn det såkalte skjermingsfradraget ikke regnet med i inntektsgrunnlaget for 80-prosentsregelen. Dette bidro til en nedgang i alminnelig inntekt. Det er likevel nedgangen i aksjeutbytte som først og fremst forklarer den kraftige økningen i skattebegrensningen.

¹ Alminnelig inntekt er en nettoinntekt som er lik personinntekt (arbeidsinntekt og skattepliktige pensjoner) tillagt kapitalinntekt og fratrukket gjeldsrenter og andre inntektsfradrag.

² Fra og med inntektsåret 2006 skattlegges aksjeutbytte utover skjermet beløp med 28 prosent. Skjermet eller skattefritt beløp beregnes ut fra aksjeverdien og skal tilsvare en normal avkastning.

Figur 1. Omfanget av skattebegrensning 1978 til 2007 i millioner kroner

Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

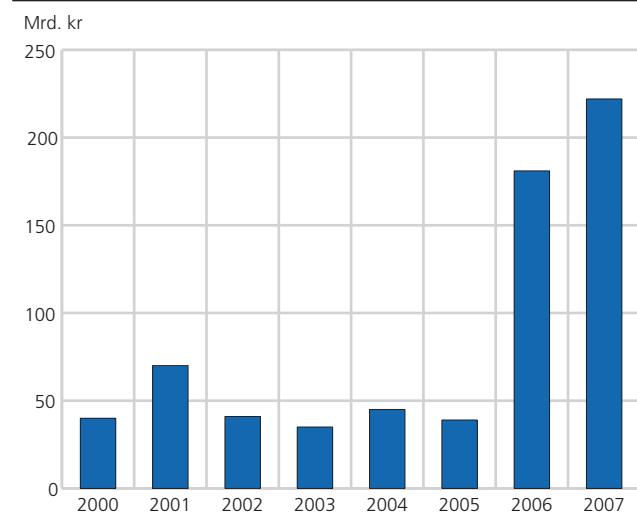
Siden aksjeutbytte var skattefritt for mottaker frem til og med 2005, gjorde innføringen av skatt på utbytte det svært lønnsomt å ta ut store aksjeutbytter i årene før 2006. Inntektsstatistikken (se <http://www.ssb.no/emner/05/01>) viser en klar tilpasning til denne skatteendringen ved at utbytterne øker i perioden 2002-2005, med et svært høyt nivå på aksjeutbytterne i 2005 (99,3 milliarder kroner). Derfor hadde personer med høy formue i 2005 også høy inntekt på grunn av store utbytter. I 2006 er mottatt aksjeutbytte bare på 7,4 milliarder kroner, en reduksjon på 90 prosent i forhold til året før. Mange med høy formue hadde derfor relativt lav inntekt i 2006 og kom dermed inn under skattebegrensingsregelen. Av de 8 800 skattyterne som hadde skattebegrensning i 2006 var det kun 2 500 som også hadde skattebegrensning i 2005. De 6 200 skattyterne som hadde skattebegrensning i 2006, men ikke i 2005, mottok aksjeutbytte på over 31 milliarder kroner i 2005. Disse skattyterne mottok dermed nær en tredel av totalt mottatt utbytte for personer i 2005. De samme personene sto for 84 prosent av total nedsettelse etter 80-prosentsregelen i 2006.

Utvikling i skattepliktig formue

Det er formuesskatten som gjør at sum utlignet skatt kan bli stor i forhold til inntekten. Skattemessig verdi av formuesobjekt blir styrt av skattereglene. For eksempel tilsvarte den skattemessige verdien (ligningsverdi) av alle boligeiendommer omsatt i 2007 i gjennomsnitt 20 prosent av boligens markedsverdi (se <http://www.ssb.no/emner/05/03/sbolig/>). Verdssetting av aksjer og andre verdipapirer har i perioden 2000 til 2008 variert fra 65 prosent til 100 prosent av markedsverdien. I 2005 ble de fleste verdipapirer verdsatt til 65 prosent av markedsverdien. Denne andelen økte til 80 prosent i 2006 og videre til 85 prosent i 2007.

Figur 2 viser utviklingen i nettoformuen til de som kommer under skattebegrensingsregelen. At formuen øker kraftig i 2006 og 2007 skyldes, som beskrevet over, at

Figur 2. Nettoformue for personer med skattebegrensning 2000 til 2007 i milliarder kroner

Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

nye personer med svært store formuer har kommet inn under regelen. Før 2006 hadde disse personene også høy inntekt på grunn av store aksjeutbytter.

Utvidelsen av skattegrunnlaget må sees i sammenheng med økning i det skattefrie beløpet ved beregning av formuesskatt. Det skattefrie beløpet ved beregning av formuesskatt utgjorde 200 000 kroner per person i 2006 mot 151 000 for enslige og 181 000 kroner for ektepar i 2005. I 2007 er det skattefrie beløpet økt til 220 000 kroner per person og i 2009 til 470 000 kroner per person. Dette trekker også i retning av noe høyere skattbar nettoformue.

Størst reduksjon i skatten for de med høy formue

Figur 1 og figur 2 viser at utviklingen i skattebegrensning følger utviklingen i nettoformuen. I praksis var det kun et fåtall med høy formue som fikk glede av skattebegrensningen. Tabell 1 og 2 viser hvordan nedsettelse, nettoformue og utlignet skatt fordeler seg etter størrelsen på skattepliktig nettoformue i henholdsvis 2005 og 2007. I 2005 var det 7 700 skattytere (ektefeller teller som én enhet) som fikk nedsettelse i formuesskatt på til sammen 189 millioner kroner. De 50 rikeste av disse sto for over halvparten av dette beløpet. I 2007 var samlet nedsettelse økt til 1 milliard kroner, og de 60 rikeste med en gjennomsnittlig nettoformue på 1,5 milliarder kroner fikk nedsatt skatten med 439 millioner kroner. Det vil si at de i gjennomsnitt fikk redusert skatten med over 7 millioner kroner som følge av skattebegrensingsregelen.

Tabellene viser at svært mange som kom inn under skattebegrensingsregelen hadde en gjennomsnittlig skattepliktig nettoformue på under 1 million kroner. I 2005 befinner over halvparten seg i denne gruppen, mens i 2007 gjelder det knapt halvparten. I gjennomsnitt fikk disse nedsatt skatten med om lag 2 000 kroner. Samlet nedsettelse for disse personene utgjorde 1 prosent av den totale nedsettelsen i 2007 og 5 prosent i 2005.

Tabell 2. Skattytere¹ med nedsettelse etter 80 prosentregelen etter størrelse på nettoformue, 2005

Nettoformue	Antall	Gjennomsnittlig nedsettelse	Andel av nedsettelse	Gjennomsnittlig utlignet skatt	Gjennomsnittlig bruttoinntekt	Mottatt aksjeutbytte	Realkapital som andel av nettoformue (prosent)
I alt	7 654	25 000	100	71 000	565 000	267 000	12
Under 1 million	5 081	2 000	5	9 000	95 000	4 000	79
1 000 000 - 1 999 999	1 019	8 000	4	29 000	247 000	14 000	42
2 000 000 - 4 999 999	743	15 000	6	76 000	560 000	70 000	31
5 000 000 - 9 999 999	360	31 000	6	141 000	948 000	201 000	20
10 000 000 - 24 999 999	248	60 000	8	232 000	1 842 000	857 000	12
25 000 000 - 49 999 999	94	141 000	7	512 000	6 353 000	2 447 000	8
50 000 000 - 74 999 999	36	236 000	4	921 000	7 938 000	4 182 000	13
75 000 000 - 99 999 999	16	319 000	3	1 718 000	7 640 000	4 743 000	4
100 000 000 - 499 999 999	45	1 046 000	25	2 144 000	15 088 000	12 724 000	7
500 millioner og over	12	4 959 000	31	8 517 000	57 741 000	53 750 000	2

¹ Skattekasse 1 og 2. Ektefeller teller som en enhet.

Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

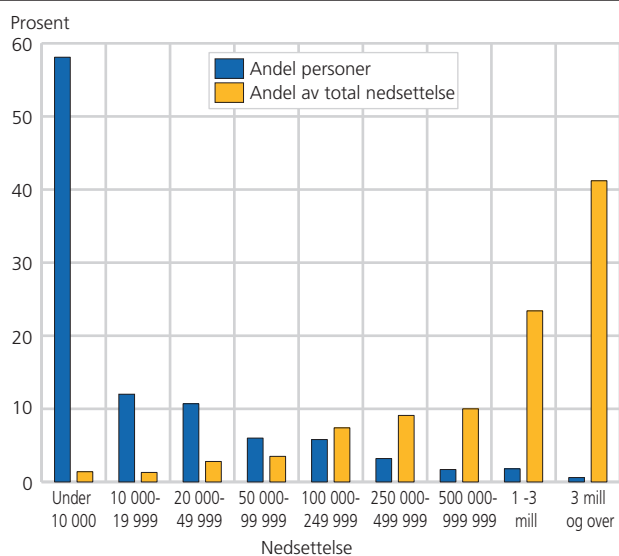
Tabell 2. Skattytere¹ med nedsettelse etter 80 prosentregelen etter størrelse på nettoformue, 2007

Nettoformue	Antall	Gjennomsnittlig nedsettelse	Andel av nedsettelse	Gjennomsnittlig utlignet skatt	Gjennomsnittlig bruttoinntekt	Mottatt aksjeutbytte	Realkapital som andel av nettoformue (prosent)
I alt	8 174	124 000	100	263 000	551 000	82 000	5
Under 1 million	3 613	2 000	1	10 000	106 000	2 000	95
1 000 000 - 1 999 999	1 106	8 000	1	29 000	260 000	11 000	60
2 000 000 - 4 999 999	1 026	15 000	2	60 000	423 000	34 000	35
5 000 000 - 9 999 999	604	31 000	2	106 000	591 000	59 000	21
10 000 000 - 24 999 999	689	65 000	4	219 000	852 000	104 000	12
25 000 000 - 49 999 999	416	141 000	6	422 000	1 075 000	189 000	7
50 000 000 - 74 999 999	209	240 000	5	680 000	1 503 000	199 000	6
75 000 000 - 99 999 999	117	354 000	4	921 000	1 511 000	287 000	4
100 000 000 - 499 999 999	334	994 000	33	1 999 000	2 648 000	496 000	3
500 millioner og over	60	7 326 000	43	11 837 000	10 533 000	3 121 000	2

¹ Skattekasse 1 og 2. Ektefeller teller som en enhet.

Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Figur 3. Andel skattytere og andel samlet nedsettelse etter størrelsen på nedsettelsen i 2007

Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Statistikken viser at det er store forskjeller i formuesammensetning blant de som får redusert skatten. For eksempel utgjør realkapital (målt i skattemessig verdi) en relativt stor andel av nettoformuen for de med formuer under 2 millioner. Dette er lite likvide verdier som bolig- og fritidseiendom. Når skatten utgjør størstedelen av, eller overstiger, den skattepliktige inntekten må man tære på formuen for å betale skatten. Det er lettere å realisere deler av formuen når den består av finanskapital enn når den består av fast eiendom. På lenger sikt er det fullt mulig å realisere også denne. For skattytere med over 100 millioner i nettoformue utgjør realkapital kun 2 prosent av formuen.

Figur 3 viser hvordan nedsettelsen er fordelt i 2007. Godt over halvparten av skattyterne hadde i gjennomsnitt en nedsettelse på under 10 000 kroner. Nedsettelsen til denne gruppen utgjorde vel 1 prosent av total nedsettelse.

Oppsummering

Skattebegrensningsregelen, som også er kjent som 80-prosentsregelen, er opphevet fra og med inntektsåret 2009. Fjerningen av 80-prosentsregelen er del av regjeringens tiltak for å skjerpe skattene til de aller rikeste. I 2007 fikk 8 200 skattytere nedsatt skatten med 1 milliard kroner fordi de hadde lav inntekt i forhold til utlignet skatt. Over tre firedeler av nedsettelsen tilfalt de med skattepliktig nettoformue over 100 millioner. Realkapital utgjør kun 2 prosent av disses formue.

Innføringen av utbytteskatt i 2006 gav store utslag i omfanget av skattebegrensningen. En konsekvens av at skattyterne tilpasset seg endringer i utbyttebeskatningen, var en sterk økning i skattebegrensningen i 2006 og 2007. Personer med høye formuer hadde høye inntekter på grunn av store utbytter i 2005. Mottatt utbytte var redusert med 90 prosent i 2006. I tillegg var det slik at utbytteuttak som var mindre enn det såkalte skjermingsfradraget ikke ble regnet med i inntektsgrunnlaget for 80-prosentsregelen. I 2006 og 2007 kunne derfor mange i denne gruppen få nedsatt skatten på grunn av lav inntekt i forhold til formue.

Hensikten med regelen var i sin tid at skattytere skal slippe å betale skatt som de ikke har inntekt til å betale, eller med andre ord, slippe å tære på formuen for å betale skatt. Dette baserer seg på en antagelse om at formuen er lite omsettelig, for eksempel ved at størstedelen av formuen består av realkapital. Statistikken viser at blant personene som har fått redusert skatten er det de med formuer under 1 million kroner som har størstedelen av nettoformuen i fast eiendom. Om lag halvparten av de som får redusert skatten, 3 600 av 8 200 skattytere i 2007, har formuer på under 1 million kroner. Nedsettelsen til disse skattyterne utgjør under 1 prosent av samlet nedsettelse.